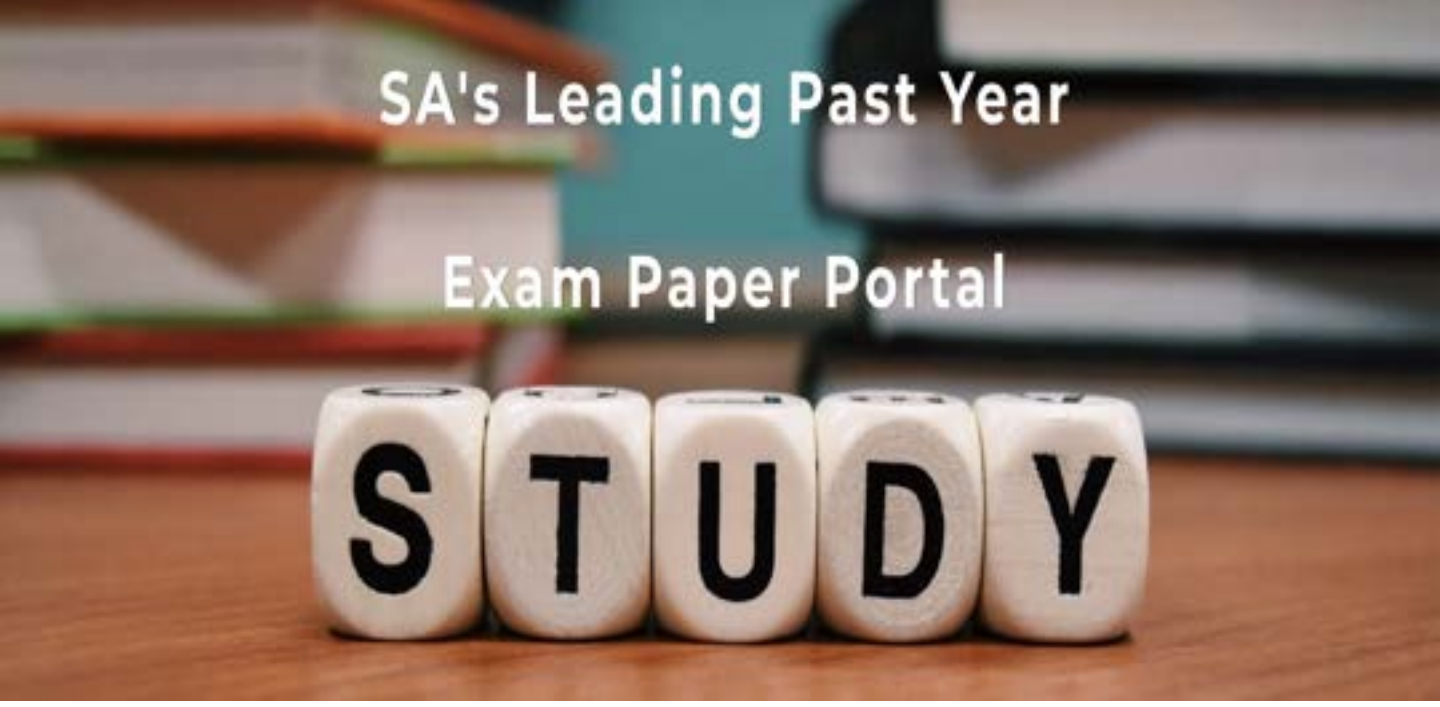

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies ☺

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2011

MADUO: 70

NAKO: 2 diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 20.

DITAELO

1. Buisa tsebe e, ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.

2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaane la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipotso go tswa mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo tlhopha dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dikgangkhutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Poko	(35)

4. Araba DIPOTSO DI LE PEDI fela go tswa mo dikarolong TSE PEDI tse di farologaneng:

   KAROLO YA A: PADI
   Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

   KAROLO YA B: TERAMA
   Araba potso e le NNGWE.

   KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE
   Araba potso e le NNGWE.

   KAROLO YA D: POKO
   Araba dipotso di le PEDI.
   Lenaneonetefatso le tla go thusa mo tlhophong ya dipotso.

5. Buisa ditaelo ka kelotlhoko mo tshimologong ya karolo nngwe le nngwe.

6. Kwala palo ya dikarabo jaaka dipotso di boditswe.

7. Simolola karolo NNGWE LE NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.

8. Kwala ka mokwalo o o phepa o o bonalang.

9. Tiriso ya nako e e tshikhinngwang: Metsotso e le masomeamarataro (60) e dirisiwe mo karolong nngwe le nngwe.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhopha dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: PADI **Araba potso e le NNGWE fela.**			
POTSO	**MOFUTA WA POTSO**	**MADUO**	**TSEBE**
1. *Bogosi Kupe*	Potso ya tlhamo	35	5
	KGOTSA		
2. *Bogosi Kupe*	Dipotso tse dikhutshwane	35	5
	KGOTSA		
3. *Morabaraba*	Potso ya tlhamo	35	7
	KGOTSA		
4. Morabaraba	Dipotso tse dikhutshwane	35	7
	KGOTSA		
KAROLO YA B: TERAMA **Araba potso e le NNGWE fela.**			
5. *Molatswana wa gaetsho*	Potso ya tlhamo	35	9
	KGOTSA		
6. *Molatswana wa gaetsho*	Dipotso tse dikhutshwane	35	9
	KGOTSA		
7. *Molatswana wa gaetsho*	Potso ya tlhamo	35	11
	KGOTSA		
8. *Molatswana wa gaetsho*	Dipotso tse dikhutshwane	35	12
	KGOTSA		
KAROLO YA C: KGANGKHUTSHWE **Araba potso e le NNGWE fela.**			
9. *Ngatana ya Lehumo*	Potso ya tlhamo	35	14
	KGOTSA		
10. *Ngatana ya Lehumo*	Dipotso tse dikhutshwane	35	14
	KGOTSA		
KAROLO YA D: POKO **Araba dipotso di le PEDI fela.**			
11. Ke go tsenya phatsimane	Dipotso tse dikhutshwane	17½	16
	KGOTSA		
12. Bosigo bo tsene	Dipotso tse dikhutshwane	17½	17
	KGOTSA		
13. Motlha, nkemele	Dipotso tse dikhutshwane	17½	18
	KGOTSA		
14. Serurubele sa molapo	Dipotso tse dikhutshwane	17½	19

LENAANENETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso le le latelang go bona gore o arabile dipotso tse di tlhokegang:

KAROLO	NOMORO YA POTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA POTSO E O E ARABILENG
A: PADI (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane**)**	1–4	1	
KGOTSA			
B: TERAMA (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane**)**	5–8	1	
KGOTSA			
C: KGANGKHUTSHWE (Tlhamo KGOTSA Dipotso tse dikhutshwane**)**	9–10	1	
KGOTSA			
D: POKO (Dipotso tse dikhutshwane)	11–14	2	

ELA TLHOKO: Netefatsa gore o arabile dipotso go tswa mo dikarolong tse PEDI.

KAROLO YA A: PADI

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 1: *BOGOSI KUPE* – DPS Monyaise

Ditiragalo tsa padi e, di tlhagisa Obakeng a le pelokgale e bile e le segatlhamelamasisi Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 go netefatsa se se kailweng fa godimo. **[35]**

KGOTSA

POTSO 2: *BOGOSI KUPE* – DPS Monyaise

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

A betwa ke pelo. 'O mang o ntshosetsang dikgomo?' A tsenya letsogo mo kgetsaneng ya kabu, a goga sengwe. Ntekwane monna o ntse a mmona. A se ka a itse gore o suthile leng fa o neng a eme gone; a lemoga gore o suthile fa a bona a eme go bapa nae, letsogo le le tshwereng tshipi le swetse bogatsu mo teng ga kgetsana ya kabu.
'Ke sekai sa ntlha, ngwanaka. Se itlwaetse go tshameka ka dilo tse di bogale. Di tla go sega.' A bua a repisa letsogo: 'Ke boditse gore o ya kae ka dikgomo tsa – bogadi. O ise o arabe eo, kana o mang?'
A lebala gore o ne a rile ke Modimoeng, kgotsa monna o ne a mo gakisitse maano ka go sutha a sa bone, a se ka a itse gore go tlile jang. A fitlhela a boletse leina la gagwe: a tswa ka tsone jaaka motho a tshwaregile: a bolela jaaka bontsalae ba mo jesetsa kgobedung, e bile ba setse ba kile ba leka go mo latlhela mo molapong wa Phiritona o tletse, metsi a tsamaya mo lotshitshing, mme e kete malomaagwe ga a bone. A digela a buela kwa tlase, a amegile tota.
Monna a nta ga feta sebakanyana a didimetse. Morago a re, 'Bontsalao ga ba go ise gope, jaanong o batlang mo go bone?'
'Ga ke ye kwa go bone: ga ke itse kwa ke yang.' A lemoga gore e setse e le mahube a basadi, mongwe o ka nna a feta ka tsela a bona dikgomo tsa gagwe. 'Ke ya mo sekgweng sele.'
'Sa me'?
'Ee.'
'O pelokgale. Tla le nna.'
Ba di tsenya mo tseleng go itsaya motlhala, ba goga matlhaku kwa morago go timetsa motlhala wa tsone. Fa di lebagane le sekgwa tsa tshwara monkgo wa metsi. Ba di tlogela go tswa mo tseleng ka botsone, ba tsamaya ba goga matlhaku jalo sekgala sa maele go tloga kwa di fapogileng teng; e le mo majeng a a sephara, a ikadile ka tsela.

2.1 Modimoeng o buisana le mang? (1)

2.2 Ke mang yo o neng a na le kitso ka se se diragalang ka bogosi? (1)

2.3 Ke eng se se lerileng kopano ya Modimoeng le mmui yo o mo kaileng mo go POTSO 2.1? (2)

2.4 O tlhaloganya eng fa go twe "Letsogo le le tshwereng tshipi le swetse bogatsu mo teng ga kgetsana ya kabu"? (2)

2.5 Ke tiragalo efe e e dirileng gore morafe o latlhegelwe ke tshepo mo go Sajene Botipe? (2)

2.6 Ke dilo dife di le PEDI tseo Modimoeng a neng a di kgalemelela Obakeng. (4)

2.7 Ke ngwana wa bokae wa ga Tukisang yo e leng thaka ya ga Obakeng? (1)

2.8 Go tlile jang gore bontsalae Obakeng ba feleletse ba se na legae? (2)

2.9 Ke ka ntlha ya eng Tukisang a ne a itatlhela ka fa mogwaafatsheng o o neng o šwa? (2)

2.10 Kgotlang magareng ga Kgosi le Serokolo e tlhodilwe ke eng? (2)

2.11 Tlhalosa ka dintlha di le PEDI gore Tukisang ke moanelwa yo o ntseng jang. Tshegetsa ka mabaka. (4)

2.12 Tlhopha karabo go tswa mo KHOLOMONG YA B e e tsamaisanang le tlhaloso go tswa mo KHOLOMONG YA A.

KHOLOMO YA A		KHOLOMO YA B
2.12.1	Ngwana wa ga Dimo	A Oshupile
2.12.2	O tsaletswe kwa Magogong	B Obakeng
		C Matlhodi
2.12.3	O ne a nyetse Matlhodi	D Motlhoiwa

(3 x 1) (3)

2.13 Modimoeng ga a newa tšhono ya go godisa Obakeng. A se ke ntlha kgotsa kakanyo? Tshegetsa ka lebaka. (3)

2.14 Fa padi e ya kwa bokhutlong botshelo jwa ga Obakeng, Modimoeng le Matlhodi bo ne bo ntse jang? (2)

2.15 O ithutile eng ka lenyalo la pateletso magareng ga Matlhodi le Oshupile? (2)

2.16 Maitemogelo a gago ka kopano ya ntlha ya ga Obakeng le Modimoeng ke afe? (2)

[35]

KGOTSA

POTSO 3: *MORABARABA* – SJ Lebethe

Diteng tsa padi ya Morabaraba di tsamaelana le setlhogo. Netefatsa seno ka ditiragalo go tswa mo pading, mme o kwale tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300. **[35]**

POTSO 4: *MORABARABA* – SJ Lebethe

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Mmakgosi fa a tloga, ke fa a itse gore Ntshimane o ne a rata Bontle, mme mosetsana a se ka a bona tlhaloganyo mo teng. Fela sengwe se o neng a sa se itsesiwe fa a tla tsamaya ke gore go ne go se ngongorego epe ka ga Ntshimane, le gore tota o ne a sa gana gonne a sa mo rate.
Mmakgosi o ne a na le ditsala tse dintsi. Palo ya tsona e ne e oketsegile ka nngwe fa a kopana le Mmule.
Fa o eletsa gore motho a go tlotlele dikgang tse o nang natso tsotlhe, e re fa a tsena o mmeye mogodungwana pele. E re kgantele go le nakonyana a feditse go goduma, o lere dijo tse di monate. O tla bo o fentse. Ga go sepe se e tla reng a tloga wa bo o sa se itse. Mmakgosi ke motho jaaka batho ba bangwe. Ditsala tsa gagwe di dintsi mme kana le tsona di na le ditsala tse dingwe kwa ntle ga gagwe. Jalo ka bonakonako kgang ya tlala motse o le kanakana, Ntshimane a sala e le tsebe ya lokwalo, e batho ba e buisang fa ba kopana le yona e fokwa ke phefo, mme e re fa ba feditse ka ga yona, ba e latlhele gape mo phefong.
Mojadi wa peo e, e ne e se Mmakgosi fela, le mororo ena a ne a jala ka bopelotshetlha gonne a ne a ka se kotule sepe sa yona. Nnyaya, le boNaome ba ne ba ntse ba leka, le fa dipuo tse dintsi tsa bona ba ne ba itse gore modi wa tsona o kae.
E rile a kopana gape le Mmule, a mmolelela gore kana Bontle a re Ntshimane o a mo rata. Owaii. A itsenyetsa tsa gagwe mo puong eo. A mo raya a re ka nako e a neng a bua le ena, ke fa a ise a iphetse, mme go le matshwanedi gore ga a ne a gana. Ka puo e, Mmakgosi a bona maikaelelo a gagwe a atlega.

4.1 Ditiragalo tse dintsi tsa padi e, di diragalela mo motseng ofe? (1)

4.2 Ntshimane o ne a ithutela tiro efe? (1)

4.3 Ntshimane fa a se na go falola dithuto tsa tiro e o e kaileng mo go POTSO 4.2 o ne a ya go dira kwa kae? (1)

4.4 Mpute le Ntshimane ba ne ba kgobokanya madi ka maikaelelo a go dira eng? (2)

4.5 Mmammoki o ne a nyetswe ke mang? (1)

4.6 Thitokgang/morero wa padi e, ke ofe? (2)

4.7 Naya dintlha di le PEDI tse di supang gore Mpute e ne e se tsala ya nnete ya ga Ntshimane. (4)

4.8 Loso lwa ga Mpute le Bontle le tlhodilwe ke eng? (2)

4.9 Naya semelo sa ga Mmakgosi. Tshegetsa karabo ya gago ka mabaka a MABEDI. (4)

4.10 A ke nnete gore Morwesi o robetse le Bontle kwa sekolong motsing ena le Mpute ba neng ba mo felegeditse? Tshegetsa ka lebaka. (3)

4.11 O ithutile eng ka botsalano jwa ga Mpute le Ntshimane? (2)

4.12 Fa o lebile, a Bontle o ka re o ne a rata Ntshimane? Tshegetsa ka lebaka. (3)

4.13 Padi e, ke ya matlhotlhapelo. Tshegetsa ka dintlha di le PEDI. (4)

4.14 Ke dilo dife tse PEDI tseo Mpute a neng a di newa kwa tirong fa a simolola go dira? (2)

4.15 Tlhopha karabo go tswa mo KHOLOMONG YA B e e tsamaisanang le tlhaloso go tswa mo KHOLOMONG YA A.

KHOLOMO A		KHOLOMO B
4.15.1	Ntshimane o tlhokafetse ka kotsi ya …	A Ntshimane le Morwesi
4.15.2	Naome o lotlhantse	B Mpute le Bontle
4.15.3	Mmakgosi o lotlhantse …	C Sejanaga
		D Terena

(3x1) (3)

[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TERAMA

***MOLATSWANA WA GAETSHO* – DMG Sekeleko**

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 5: *Bo tla sa jang?* – C Modise

Selebaleng ke moipolai yo o sa lelelweng. Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 e o tlhagisang ditiragalo tse di tshegetsang tlhagiso e. **[35]**

POTSO 6: *Khutsepe* – EJ Sekati

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Tshepo:	Tswelela rremogolo …
Ntlhake:	Fa re simolola go rua fa le rraalonamogolo, rraalona e sa ntse e le mosimanyana jaaka lona jaana, sekgwa se, se ne se tletse ditau.
Nakedi:	Rre o tlhola a re bolelela …
Ntlhake:	*(O mo tsena ganong)* A re tau ya bofelo e bolailwe ke mang?
Tsh epo:	Ga a ise a re bolelele …
Ntlhake:	A ka se ke a le bolelela … *(Ka go gatelela)* E bolailwe ke nna, Khutsepe *(Basimane ba a tshega)*
Tshepo:	(*Ka go tshega)* Ao, rremogolo Khutsepe, o ne o…
Ntlhake:	*(O mo tsena ganong ka bogale)* Hei, Khutsepe o raya mang?
Tshepo:	Tshwarelo rremogolo …
Ntlhake:	*(Ka go tenega)* Khutsepe o makgakga wena ao. *(Tidimalo)* E bile ke batlile ke gakanega. *(Ka matlhagatlhaga)* Tau ya bofelo e e neng e le mo, e bolailwe ke nna …
Nakedi:	Ka tlhobolo rremogolo?
Ntlhake:	*(Ka lenyatso)* Ke tsaya kae tlhobolo? Ka diatla tse tsa me tse monna.
Tshepo:	O ne o le senatla he!
Ntlhake:	*(Ka matlhagatlhaga)* Ke sa ntse ke le Khutsepe monna *(Basimane ba a tshega)* Monna … namane e tona ya mariri … ya re haaauuuu … lefatshe la roroma … ya re haaauuuu … gape … ka e tlhoma matlho … ya re fa e tla e ntebile …
Tshepo:	*(Ka go seba, o sebela Nakedi)* Ga ke mo dumele …

Ntlhake:	*(O ngadile)* Ntlhang o ka re lo a ntsheba? Ke tla ntsha setlhong gona jaanong. Nakedi ke eng?
Nakedi:	Tshepo a re o a mo tshosa rremogolo …
Ntlhake:	Le rraago o ne a tshoga fela jalo. *(Ka matlhagatlhaga)* Ya re haauu. Ya tlola e ntotile…legano le lehibidu e le atlhamisitse le le kana … E rile e le mo moweng e atlhame jalo, ka tsenya lebogo la me mo ganong la yona … la ya go tswela ka kwa morago, ka e tshwara ka mogatla, ka o goga, wa be wa tswa ka molomo wa yona ka e tlhanolola. *(Basimane ba a tshega)* Ya nna bofelo jwa yona …
Thipe:	Ao rre Ntlhake, le itisitse go lekane monnamogolo. E kete le ka tima molelo oo la ya go robala. Basimane bao ba tsoga ba ganelela mo dikobong fa ba riana …

6.1 Tlhopha karabo e e maleba mo go potso 6.1.1–6.1.4.

6.1.1 Monnamogolo o ne a aga a tlhabela basimane dinaane …

A Motshegare.
B Mo mosong.
C Maitsiboa.
D Ka sethoboloko. (1)

6.1.2 Ke mpho efe e basimane ba neng ba e naya monnamogolo?

A Baiki ya matsalo.
B Baiki ya lenyalo.
C Futshe ya lenyalo.
D Ditlhako. (1)

6.1.3 Thipe le monnamogolo Ntlhake ba tsalana jang?

A Ke ditsala.
B Ke Malome le setlogolo.
C Motho le rraagwe.
D Motho le rangwanaagwe. (1)

6.1.4 Leina la matlhaletso le Ntlhake a neng a bitsa Thipe ka lona ke …

A Khutsepe.
B Thips.
C Thibos.
D Tlhaks. (1)

6.2 Goreng mokwadi a re teramakhutshwe e, ke 'Khutsepe'? (2)

6.3 A go a kgonega gore batho ba ka tshela le ditau di tletse sekgwa? Tshegetsa ka lebaka. (3)

6.4 Ke kgolagano efe e e ka tlisiwang ke mokgwa o monnamogolo Khutsepe a neng a tshela le ditlogolo tsa gagwe ka teng. (2)

6.5 Naya ditsela di le PEDI tseo modiragatsi Ntlhake a neng a di dirisa go otlhaya basimane. (4)

6.6 Ke eng se se tsereng maemo a dinaane mo malatsing a gompieno? (2)

6.7 A o dumelana le kgang ya gore monnamogolo o ne a bolaya tau ka mabogo? (3)

6.8 A naane kgotsa kgang e ya tau, e nnile le thuto mo basimaneng. Tshegetsa ka lebaka. (3)

6.9 Puo ya ga Thipe e e reng 'le itisitse go lekane monnamogolo', e tlhagisa segalo se se ntseng jang? (2)

6.10 Bokhutlo jwa teramakhutshwe e, ke jo bo monate kgotsa ke jo bo utliwisang botlhoko? Tshegetsa ka lebaka. (2)

6.11 Ke leano lefe le monnamogolo a neng a le dirisa gore a se ka a kobiwa kwa morakeng? (2)

6.12 Ke eng se monnamogolo a neng a se rata bobe fela a se boifa? (2)

6.13 Naya maitshetlego a terama e. (2)

6.14 Modiragatsimogolo wa terama e ke mang? Tshegetsa ka lebaka. (2)

[35]

POTSO 7: *Mosimane wa Sankatane* – DM Mothibi

Diteng tsa teramakhutshwe e, ga se tse di kgodisang fela mokwadi o re ruta gore maano ga a site, go sita loso. Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250-300 e mo go yona o bontshang ka fa mosimane Sankatane a dirisitseng maano ka teng go ntsha rraagwe le morafe wa Bafokeng mo kotsing e e neng e ba aparetse. **[35]**

KGOTSA

POTSO 8: *Moipolai yo o sa lelelweng* – Enock Lebethe

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Seako:	*(O supa khutsafalo)* Ga se seo fela se se nkutlwisang botlhoko.
MmaSeako:	E le gore ke eng gape se sešwa?
Seako:	Mosadi wa Mmalabadi o rekiseditse Phika tshimo ele.
MmaSeako:	*(Ka kgakgamalo)* O se ke wa rialo. Ao e ne e se maikemisetso a Mmalabadi.
Seako:	Se se nthobang le marapo go feta, ke boramasimo ba bangwe ba barobedi.
MmaSeako:	E le gore bona go direga eng ka bona?
Seako:	Le bona ba file Phika ditshimo tsa bona.
MmaSeako:	*(O a belaela)* Nna ke a ganela mogatsaaka. Golo fa go bonweenwee jo bo diregang. A wena ga o a ba botsa sepe?
Seako:	(*O hutsafetse*) Ke bua eng le bona mmaago Modise? Kana ga ba sa rata go buisana le nna. Ba tlhatlhamolotse matlo, ba iketse.
Modise:	*(Modise o supa fa a boifa)* Ntate … ntate …
MmaSeako:	(Ka poifo) Ke eng Modise?
Seako:	O tshositswe ke eng ngwanaka?
Modise:	Ba kgaotse terata ya tshimo ya etsho.
Seako:	*(O a gakgamala)* Terata ya tshimo ya me!
Modise:	E bile o kobile le batho ba ba neng ba kotula.
Seako:	O kobile batho ba ba neng ba kotula ... Ke mang ene yoo?
Modise:	Ke … ke …
MmaSeako:	*(O simolola go tenega)* Bolelela rraago Modise.
Seako:	*(O tenegile)* Ruri gompieno, Phika o tla nkitse sentle. *(O a hulara)*

8.1 Tlhopha karabo e e maleba mo go POTSO 8.1.1–8.1.4.

8.1.1 Killer o ne a rekilwe ke … go bolaya Seako.

A MmaSeako
B Phika
C Raditerekere
D Modise (1)

8.1.2 Seako o ne a laetse MmaSeako go tshela Killer ka … mo matlhong.

A seporei
B metsi a a belang
C sebabetsane
D mmu (1)

8.1.3 Modise o tsalana jang le MmaSeako?

A Ke ngwana wa ga MmaSeako.
B Ke setlogolo sa ga MmaSeako.
C MmaSeako ke rakgadiaagwe Modise.
D MmaSeako ke mmangwanaagwe. (1)

8.1.4 Ke mang yo o kgaotseng terata?

A Killer
B Phika
C Seako
D Modise (1)

8.2 Rraagwe Modise o ne a dira tiro ya mofuta mang? (2)

8.3 A ditiragalo tsa teramakhutshwe e, di diragala mo motsesetoropong kgotsa kwa motseselegaeng? Tshegetsa ka lebaka. (2)

8.4 Tlhalosa ka boripana gore teramakhutshwe e, e simologa jang? (4)

8.5 Tlhalosa gore ke badiragatsi bafe ba babedi ba o ka ba amanyang le setlhogo sa khutshwe 'Moipolai ga a lelelwe'. (4)

8.6 Naya mabaka a a tlholang ntwa mo gare ga badiragatsi ba ba latelang:

(a) Seako le Phika (2)
(b) Killer le Seako (2)

8.7 Morero wa teramakhutshwe e, ke ofe? (2)

8.8 Tiro ya Raditerekere e ne e le eng mo motseng? (2)

8.9 Tlhalosa semelo sa ga Seako ka dintlha di le PEDI. (4)

8.10 Ke eng se MmaSeako le Modise ba neng ba tshwanetse go se dira fa Phika le Killer ba goroga kwa lesakeng? (3)

8.11 Ke molaetsa/thuto efe e o ithutileng ka teramakhutshwe e? (2)

8.12 Tlhalosa gore leina 'Killer' le ile boreelong jang. (2)
[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIKGANGKHUTSHWE

NGATANA YA LEHUMO – KM Mbonani le ba bangwe

Araba potso e le NNGWE fela mo karolong e.

POTSO 9: *Ke tla thuswa ke mang*? – PJ Mathibe

Phale ke moanelwa wa madi le nama yo o kopaneng le mathata a botshelo a sa le mmotlana. Kwala tlhamo e e ka nnang le mafoko a a kana ka 250–300 ka mathata a a tlhagetseng Phale go fitlhela a bona thuso go tswa go mosamaria yo o molemo. **[35]**

POTSO 10: *Bonang tsa bopodi* – KM Mbonani

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Basadi ba bopetswe go rata dikgang. Moagisani a amogela thelekeramo e se na moeromedi. Gouteng ga se fa, go tloga o rwala thoto o re ke ya gae, go tshwanetse ga bo go na le popota ya lebaka. Molaetsa o ne o supa fa moagisani a batliwa ka bonako. Pilediwa e a lwelwa, motho a wela tsela. Mo kgorogong moagisani a fitlhela a letilwe ke banna ba le mmalwa ba lekgotla. Ga welwa tsela ga lebiwa kwa kgotleng. Banna ba dithama di thata. Phothi ya tsomiwa, ya buiwa ya ba ya besiwa ya jewa. Se batho ba se boneng fela ke gore moagisani o na le dikgomo mo lesakeng e ne e le gopane wa moikapari. Se se makaditseng e nnile go nyamela ga mosadi wa moagisani lebakanyana. O nnile kwa morakeng mongwe wa kgosing go fitlhela a hunologa. O ne a tlhaga a itibotse ka phorogotlho ya mosimane. Ngwana o ne a nna kwa morakeng go fitlha a wa kalana.

Malome a tlala boitumelo fa motlogolo a mo gasa ka mafoko. Ba gopola leano la bona le atlegile gonne ba ne ba dumelane gore Kgobati a romelwe ngakeng gore mogatse a bone sebaka sa go tlola legora. Bobedi bo ne bo feditse gore Kgobati ga a kitla a tlhola a bona pelegi, go ya ka fa ba neng ba rerile le ngaka ka teng. Dipheko di dira ka tumelo ya motho mo go tsona. Malome le motlogolo ba ne ba rulagantse gore e tla re fa ngwana a kgwisiwa a tsewa go godisiwa ke Kgobati. A ke re fa o timilwe pelegi go a kgonega go kopa yo mongwe mosadi go go tlhatswa dirope. Ke nnete moagisani o ne a tlhatswitse Kgobati dirope? Kgobati a gorosiwa letsatsi le phirimile ka ntlha ya se se fitlhetsweng ke rraagwe le mogatse.

Matwetwe o rile go mo alafa a mo ikalafela. Katse le legotlo di kile tsa nna leng mmogo mo kutleng e le nngwe? Malome le motlogolo ba itshwara ditlhogo mme ga bo go le thari. Boemong jwa go atlhola Matwetwe ba tshwannwa ke go mo duela, ka ene a dirile tiro jaaka a lopilwe…

10.1 Tlhopha karabo e e maleba mo go POTSO 10.1.1–10.1.4.

10.1.1 Kgobati le Raserati ba tsalana jang?

A Rraagwe Raserati ke rrangwanaago Kgobati.
B Mmaagwe Kgobati le Raserati ke bana ba ga Phuti.
C Rraagwe Kgobati e ne e le malomaagwe Raserati.
D Mamalome wa Raserati ke kgaitsadie Kgobati. (1)

10.1.2 Kgobati ke morwadia…

A Phuthing.
B Raserati.
C Morwafi.
D Ramafoko. (1)

10.1.3 Phuthing e ne e le Kgosi ya motse ofe?

A Mutshudi
B Ntswelesake
C Lephutshing
D Bopedi (1)

10.1.4 Kgobati o imisitswe ke …

A Raserati.
B Morwafi.
C Pawe.
D Ngaka. (1)

10.2 Go ya ka temana e e fa godimo, mokwadi a re: 'basadi ba bopetswe go rata dikgang'. A se ke ntlha kgotsa ke kakanyo? Tshegetsa ka lebaka. (3)

10.3 O tlhaloganya eng fa go twe leina la ngwana wa bofelo wa ga Kgobati e ne e le **Basetsanabotlhe.** (2)

10.4 Naya lebaka le le dirileng gore Ramafoko a romele Kgobati kwa thabeng. (2)

10.5 Tlhalosa dilo di le THARO tse di supang gore ditiragalo tsa terama e, ke tsa bogologolo. (3)

10.6 Ditlamorago tsa go refosana kgotsa go adimisana ka balekane mo botshelong e ka nna eng? Tshegetsa ka mabaka a MABEDI. (4)

10.7 Raserati le malomaagwe ba ne ba gakgamaditswe ke eng se se kanakana go ya ka terama e? (2)

10.8 Ke phoso efe e matwetwe/ngaka e e dirileng fa Kgobati a ne a ile go batla thuso kwa go ena? (2)

10.9 Go ya ka karabo ya gago e e mo go POTSO 10.8 a o sa ntse o ka tshepa dingaka/ bomatwetwe? Tshegetsa ka lebaka. (2)

10.10 Ka setso kgosi e ne e tshwanetse go nna mang magareng ga ngwana wa ga Kgobati le wa moagisani. Tshegetsa ka lebaka. (3)

10.11 Naledi ya motšhonono ke sekai sa eng mo morafeng/motseng? (2)

10.12 Tlhalosa semelo sa ga Raserati ka dintlha di le PEDI. (4)

10.13 Morero wa khutshwe e, ke ofe? (2)
[35]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: *MABOKO A SETSWANA* – Morulaganyi MK Mothoagae

Araba dipotso di le PEDI fela mo karolong e.

POTSO 11

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Ke go tsenya phatsimane – GK Setou

1 Phatsi, phatsi, tseke, tseke! Selo sa botlhokwa,
2 Selo se jang madi go tlogela kgetse e le leome;
3 Phatsimane tshitswana sesupa go rata,
4 Selo e reng se tsentswe monwaneng go lebalebiwe;
5 Phatsimo e gakolola molebi go jesa matlho bontle.

6 Ke go tsenya phatsimane, morwadia Sefike,
7 Ke go galaletsa monwana tsatsi le tshega,
8 Ka ntlha ya kgalalelo ya lorato pelong ya me.
9 Phatsimo ya phatsimane e tla phimoga fa o e phimola;
10 Lorato le lona ke leoto la morago go gata bogatogo.

11.1 Monyadiwa ke mang go ya ka leboko le? (1)

11.2 Phatsimane ke sesupo sa eng? (1½)

11.3 Ke ponagalo efe ya poko e e mo moleng wa 7? (1)

11.4 Nopola sekao sa ponagalo e o e neileng mo go 11.3 (1)

11.5 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo moleng 1? (1)

11.6 Ke sekapuo sefe se se dirisitsweng mo temeng ya 1 mola wa 2? (2)

11.7 Tlhalosa bokao jwa mola wa 7. (2)

11.8 Maikutlo a mmoki ke afe ka leboko le? (2)

11.9 Naya thitokgang/morero wa leboko le. (2)

11.10 Naya tlhaloso ya setlhogo sa leboko le. (2)

11.11 A go siame gore borre e nne bona fela ba ba tsenyang bomme diphatsimane? Tshegetsa ka lebaka. (2)
[17½]

POTSO 12

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Bosigo bo tsene – TM Serobatse

1 Lefifi le lolora lesedi botshelo e bile go fifetse,
2 Lotlatlana lo phaitse tlhasenyana ya letsatsi loaping
3 E bile kopadilalelo o setse a paogantse mo loaping
4 Gape bana ba kokoane mo isong ka go fifetse.

5 Maradu le dinamane di a tlhaolwa masaka a tletse,
6 Badisa ba a kantelela, batlhokomedi ba a itelekela,
7 Go netefatsa fa magomo a gobilwe masaka a tletse,
8 Ka e le gore dibatana le mo gae di a itelekela.

9 Basadi ba ebela magareng ga leiso le maadingwa,
10 Ba kgabatlologela go kgaoletsa mala a a kurutlang,
11 Ka go tsholela le gona go di abela maadingwana,
12 Totatota e le go ipaakanyetsa dithamalakwane tse di latelang.

13 Mangana lotso loophage o tlhatlosa matlho le leswana,
14 Thathana e e ka fosang molomo o e kgorogela ka bonako,
15 Matlho ona ke sa bue, a lebile ka tsepamo ka ona,
16 Ka ona e tšamoletse ba ba kgorang tsa bona ka bonako.

12.1 Kopadilalelo ke eng? (½)

12.2 Nopola lefoko le le bontshang tlhatlhagano mo temaneng ya 1. (1)

12.3 Ke sekapuo sefe se se dirisitsweng mo moleng wa 2? (2)

12.4 Naya morumo o o tlhagelelang mo temaneng ya 2? (2)

12.5 Goreng badisa ba kantelela leruo ka fa lesakeng bosigo? (2)

12.6 Fa mala a kurutla go a bo go diragala eng? (2)

12.7 Mmoki fa a re 'Mangana' mo moleng wa 13 o bua ka eng? (2)

12.8 Naya leina la ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng 15 le 16. (2)

12.9 Tlhalosa ponagalo e o e neileng mo go POTSO 12.8. (2)

12.10 Naya lebaka le le lengwe le le bontshang gore leboko le, ke la segompieno. (2)
[17½]

POTSO 13

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Motlha, nkemele - NCD Mogotsi'

1 Ntele letsapa, kgosi ya me;
2 Emela motlhanka wa gago loratong.
3 Boa o ntsetsepetse mo motlhaleng wa gago,
4 Ntlhomamise mo ditseleng tsa gago.

5 O bobebe fa o feta, mme ga o boele morago,
6 Ntswa gone o le bobebe go fitlhisa molaetsa.
7 Kana o ka retelelwa keng o le mogale?
8 Le nna nkgopole setilong seo sa gago.

9 Ke mokgarakgatshegi 'fatsheng leno;
10 Ke golegilwe mabapi le go go itse.
11 Boitumelo jwa motho a kile a bona lesedi, bonnye;
12 Gonne malatsi ano sephiri ga se tlhole se tlotlwa.

13 Motlha, ema ka ditlhabano tsa gago;
14 Mphetolele maikutlo a motho wa gago.
15 Boa o tsenye lorato mo bathong;
16 Tshuba lesedi la kutlwisiso mo go bone.

13.1 Leboko le, ke la mofuta ofe? (½)

13.2 Ke eng se mmoki a eletsang gore se diragale mo temeng ya 1? (2)

13.3 Mmoki o utlwisitswe ke eng botlhoko? (2)

13.4 Ke ponagalo efe ya poko e e dirisitsweng mo meleng 3 le 4? (2)

13.5 Naya morero wa leboko le. (2)

13.6 Ke sekapuo sefe se se tlhagelelang thata mo lebokong lotlhe? (2)

13.7 Goreng mmoki a tshwantsha motlha le mogale? (2)

13.8 Fa o lebile ke mang yo o kgarakgatshegang mo lebokong le? (1)

13.9 Goreng motho yo o mo umakileng mo go 13.8 a kgarakgatshega? (2)

13.10 Naya morumo o o tlhagelelang mo temeng ya 1. (2)
[17½]

POTSO 14

Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

Serurubele sa molapo – JSS Shole

Ke a go bona Seokama-metso Seaphaphasela
Kgaitsadia selemo monyadi wa tsatsi.
Bona o ya tlase, o ya godimo
O binela metsi, e bile o ikobile
Mabela-ga-rekwe, Rurubele wa molapo.
Le nna fa ke le mebala nka ya nokeng,
Nka ya nokeng le nna ka ipona,
Ka ko ka itekola le nna motlhoka-balekodi.
Montlenyane wa noka tlhe o majabajaba,
Tshetsana e tshesane e a go galela
Mosese wa gago o ka be o apolelwa
Ka kopela Nnyana tabarakwe.
Monyadi wa lesedi o labe sengwe fela:
Ga o itse pina, ga o na molodi,
O gailwe ke botshe jwa bo-notshe.
Nkopele diphuka ke fofe nao,
Re fofele Mmankgodi mmogo,
O nkopele mmala, ke go kopele pina.
Ke tshaba thata go go baa menwana
Ka tloga ka senya badimo ba kgapile
Ba marile matswatswa, masita-batho.

Tshaba sera, ngwana, tshaba moloi!
Tila morongwana a loso ke yoo,
Ke morwa-nonyane o go beile leitlho!

Ngwetsi ya me ya molapo, iyoo!
O ne o reng o sa tshabe, Bontle!
Bona e bile o go tshwere morwa-nonyana!
Morwa-nonyana ruri o tla seka,
Ka o tomotse Bontle botshelo!

14.1	Ke ka ntlha ya eng mmoki a re serurubele sa molapo ke monyadi wa tsatsi?	(2)
14.2	Go ya ka mmoki tiro ya batho ba ba mabela ke eng?	(2)
14.3	Nopola mafoko a a bontshang neeletsano mo meleng 6 le 7.	(2)
14.4	Selo fa se le majabajaba ke fa se ntse jang?	(2)
14.5	Goreng mmoki a batla go kopela serurubele pina?	(2)
14.6	O tlhaloganya eng fa mmoki a re: 'Tshaba sera ngwana, tshaba moloi'.	(2)
14.7	Ke ponagalo efe ya poko e e dirisitsweng mo moleng wa 5.	(2)
14.8	Tlhalosa bokao jwa mola 19.	(2)
14.9	Ke maikutlo afe a mmoki a a tlhagisang mo lebokong le?	(1½) **[17½]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA D: 35
PALOGOTLHE: 70